

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARLARDA KASBIY MEHNATGA OID KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI

Diyarova Maxfuza Chariyevna

Surxondaryo viloyati Sherobod tumani DMTT-41 direktori

Аннотация: Ushbu maqolada Maktabgacha yoshdagi bolalarni mehnatga asta-sekin qiziqtirish, ularning kasbiy mehnatga bo'lgan ishtiyoqini uyg'otish, mehnat faoliyatining boshlang'ich ko'nikmalarini o'rgatish va mehnatsevarlikni rivojlantirish kerak. Bolalarni kattalar bilan birgalikda ijtimoiy foydali mehnatga jalb qilgan holda kasbiy mehnatning ijtimoiy ahamiyatini anglab yetishlariga yordam berishi kerakligi keltirilgan.

Аннотация: В этой статье необходимо постепенно заинтересовывать дошкольников к труду, пробуждать в них страсть к профессиональному труду, обучать основным навыкам труда и развивать трудолюбие. Утверждается, что детям следует помочь понять социальную значимость профессионального труда, вовлекая их в общественно-полезный труд вместе со взрослыми.

Abstract: In this article, it is necessary to gradually interest preschoolers in work, awaken in them a passion for professional work, teach basic labor skills and develop diligence. It is argued that children should be helped to understand the social significance of professional work by involving them in socially useful work together with adults.

Kalit so'zlar: bolalar, kasbiy mehnat, ko'nikma, atrof-muhit, o'yinlar, tarbiya, jarayon, axloqiy, faoliyat.

Ключевые слова: дети, профессиональная деятельность, умение, среда, игры, образование, процесс, нравственность, деятельность.

Key words: children, professional work, skill, environment, games, education, process, moral, activity.

Insonning mehnatga munosabati bolalikdan shakllana boshlaydi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda hayot qanday kechishi, uning hodisalarining qonuniyatlari, shuningdek, insonning mehnati uning hayotiga qanday ta'sir qilishi haqida dastlabki g'oyalar shakllanadi. Atrofdagi dunyo bilan faol tanishib, maktabgacha yoshdagi bolalar bilimlarni eng yaxshi o'zlashtirishga va umuman shaxsning rivojlanishiga hissa qo'shadigan mehnat ko'nikmalarini shakllantirishga moyildirlar. Shularni hisobga olgan holda, mehnat tarbiyasi maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirishning asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Mehnat tarbiyasi jarayonning asosiy tamoyili -bolalarni mehnatga o'rgatishdir, ya'ni ular o'zlari qila oladigan narsalarni ular uchun qilish emas. O'z-o'zini parvarish qilish

ko'nikmalarini rivojlantirish muhim odatlar va fazilatlarni shakllantirishga yordam beradi. Bolalar uchun elementar va murakkabroq topshiriqlarni bajarish jarayonida ularda mustaqillik va mas'uliyat, burch tuyg'usi rivojlanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni mehnatga asta-sekin qiziqtirish, ularning kasbiy mehnatga bo'lgan ishtiyoqini uyg'otish, mehnat faoliyatining boshlang'ich ko'nikmalarini o'rgatish va mehnatsevarlikni rivojlantirish kerak. Tarbiyachi bolalarni kattalar bilan birgalikda ijtimoiy foydali mehnatga jalb qilgan holda kasbiy mehnatning ijtimoiy ahamiyatini anglab yetishlariga yordam berishi kerak. Ish jarayonida namoyon bo'ladigan o'zaro yordam va g'amxo'rlikning hayotiy misollarini keltirgan holda, tashkiliylikni, izchillikni va vazifalarni aniq taqsimlashni talab qiladigan kasbiy mehnat jarayonining birlashtiruvchi ma'nosini ta'kidlash muhimdir.

Bolalarning kasbiy mehnatga ko'nikmalarini shakllantirishning asosiy vazifalari:

- mehnat qobiliyatini rivojlantirish;
- atrof-muhit va hayotning tuzilishi haqidagi g'oyalarni boyitish (mehnat faoliyatida mumkin bo'lgan ishtirok etish jarayonida);
 - jamoada ishlash va jamoaviy ishlashga tayyorlik
 - aqliy rivojlanish, shu jumladan axborotni, g'oyalarni idrok etishni rivojlantirish sodir bo'layotgan narsalar haqida, harakatlarning ma'nosini tushunish, mehnat asboblardan foydalanishning ma'nosi va usullarini tushunish, mehnat jarayonini rejalashtirish va mehnat natijalarini oldindan ko'rish qobiliyatiga ega bo'lish;
 - axloqiy va shaxsiy rivojlanish (boshqa odamlarning mehnatini hurmat qilish, ularga yordam berish istagi; mustaqillikni, faollikni rivojlantirish, o'zaro yordam, ijtimoiy foydali faoliyatga tayyorlik, boshlangan ishni oxiriga yetkazish qobiliyatini shakllantirish;
 - nutqni rivojlantirish (so'z boyligini boyitish, muloqot qobiliyatlarini yaxshilash);
 - jismoniy rivojlanish (qat'iyatlilikni rivojlantirish, harakatlarni muvofiqlashtirish, nozik vosita qobiliyatlari va boshqalar);
 - estetik rivojlanish (ishni bajarish istagi va qobiliyatini egallash nafaqat to'g'ri va tez, balki chiroyli).

Tarbiyachining maqsadi bolalarga o'z mehnatini bilish muhimligini, shuningdek, mehnatning qadr-qimmatini anglash, mehnat qoniqish olib kelishini ta'kidlab, natija quvonch va zavq keltirishi mumkin.

Kasbiy mehnat tarbiyasiga oid muammolarini hal qilish quyidagilar orqali amalga oshiriladi:

- O'z-o'ziga xizmat ko'rsatish;
- Uy-ro'zg'or ishlarida ishtirok etish;

- Tabiat burchagida ishlash;
- Qo‘l mehnati;
- Tabiatda ishlash.
- Markazlar orqali ishlash

Mehnat quvonchi kuchli tarbiyaviy kuchdir. Bolalik yillarida tarbiyalanuvchi bu ezgu tuyg‘uni chuqur his qilishi kerak. Mehnatda insoniy munosabatlarning boyligi tarqaladi. Agar tarbiyalanuvchi bu munosabatlarning go‘zalligini his qilmasa, kasbiy mehnatga muhabbatni tarbiyalash mumkin emas. Mehnat tarbiyasi jarayonida eng avvalo, yosh bolalarda madaniy-gigiyenik ko‘nikmalarni, o‘z-o‘ziga xizmat ko‘rsatish ko‘nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, o‘rganish kerakbolalar nafaqat o‘zlariga, balki boshqalarga ham g‘amxo‘rlik qilishlari kerak. Shu maqsadda quyidagi tadbirlardan foydalanish mumkin:

- “Tozalik –salomatlik garovi” -madaniy-gigiyenik ko‘nikmalarni shakllantirish;
- “Keling, tanishamiz” –kasb turlari bilan tanishtirish;
- “Bizning yordamchilarimiz” -maishiy texnika bilan tanishish;
- “Yashil do‘stlar” –o‘simliklarni parvarish qilishda ishtirok etish;
- “Yashil do‘stlar” –o‘simliklarni parvarish qilishda ishtirok etish;
- “Jonli burchak” -hayvonlarni parvarish qilish bilan tanishish (baliq va boshqalar);
- “Mazali ustaxona” -pishirish asoslari bilan tanishish, jarayonga jalb qilish oddiy taomlarni tayyorlash

Mehnatning aqliy tomondan rivojlantirishdagi ahamiyati shundaki, mehnat jarayonidaular borliqni faol anglay boshlaydilar. Maktabgacha yoshdan boshlab bolalarga mehnat tarbiyasini berish ularni estetik va jismoniy jihatdan ham rivojlantiradi.Yosh avlodga berish masalasi hozirgi davrda eng dolzarb mavzu hisoblanadi. Mehnat har bir yosh guruhidagi bolalarning o‘ziga xos xususiyatlarni etiborga olib tashkil etiladi, unga to‘g‘ri rahbarlik qilgandagina etarli natijaga erishish mumkin. Maktabgacha yoshidagi bolalarning o‘ziga xos tomonlari ko‘pgina olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy ishlarda keng o‘rganib chiqilgan. Bolalar mehnatining muhim belgisi ularning ma‘lum maqsadga yo‘naltirilganligi. Kichik maktabgacha yoshdagi bolalarning mehnati inson jarayonga oid xarakter bo‘lib, u faqat kattalarning rahbarligi natijasida amalga oshirilishi mumkin. Tarbiyachi bolalarni o‘z faolyatlarini taxminiy rejalashtirib olishlariga o‘rgatishi va ular faolyatiga rahbarlik qilib olishi lozim.

Xulosa shuki, Maktabgacha yosh davrida kasbiy mehnatga oid mashg‘ulotlar o‘yinlar orqali o‘zaro bog‘liq holda kechadi,biroq har qanday holda ham bolalar mehnatini o‘yinga aylantirish, ularning farqini yo‘qqa chiqarish noto‘g‘ri bo‘lar edi. Tarbiyachilar va ota–onalar ta‘sirida asta–sekin bolalar mehnati o‘z vazifasi, mazmuni,

metodi va tashkil etilishi bilan mustaqil faolyat sifatida ajratib boriladi. Mehnat qilish muntazam tarzda bo‘lib unda hamma bolalar ishtirok etsa va kattalar mehnati bilan tanishtirib borilsa, u tarbiya vositasiga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Boboyorova G. Bolalarni maktabga tayyorlashda interfaol usullardan foydalanish. Maktabgacha ta‘lim j., 2007. 6-son. -14 b.
2. Bure R.S. Maktabgacha tarbiyachi va mehnat: Mehnat tarbiyasi nazariyasi va metodikasi // Darslik -metod. nafaqa. Sankt-Peterburg: Detstvo-Press, 2004. 141 p.
3. Kutsakova L.V. Bolalar bog, chasida Mehnat tarbiyasi: 3-7 yoshli bolalar bilan ishlash uchun: Uslubiy qo, llanma. Moskva: Mosaic-Synthesis, 2007. 135 p. (Bolalar bog, chasida ta'lim va tarbiya dasturi kutubxonasi)
4. O‘zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo, yiladigan davlat talablari. –T:, 2018 yil
5. Z.B. Qodirov. Komil inson tarbiyasining pedagogik asarlari. T-2001.